

Pokračujeme třetím dílem seriálu, ve kterém se věnujeme problematice dostavby a přestavby venkovských obcí. Po příkladech lidové architektury, a prostých venkovských staveb, které vytvořily jádra vesnic, se zaměříme na období druhé poloviny 20. století.

Vesnická zástavba se do poloviny 20. století rozšířila od podoby, zachycené v mapách stabilního katastru. Vesnice získaly kvalitnější bydlení, nespálné krytiny střech, budovy škol, společenská zařízení, sokolovny, inženýrské sítě. Navzdory hrozbě germanizace vydala Česká akademie technická v roce 1941 koncepční dílo Úprava vesnic.

DÍL 3 – VESNICE V LETECH 1948 – 1990

Politické změny roku 1948 postihly celou společnost. I když komunisté slibovali, že nebudou zavádět kolchozy, a nebudou bránit věřícím, opak byl skutečností. Kolektivizace byla mnohde násilná, „kulaci“ byli vystěhováni, sedláci „dobrovolně“ předali svůj majetek do družstva, obchodníci a řemeslníci byli začleněni do státních a družstevních podniků. Obyvatelům vesnic zůstal záhumenek a chov domácích zvířat pro samozásobitelství. Původní zemědělská vesnice se postupně těmto podmínkám přizpůsobovala. Vývoj zemědělské výroby a techniky si vynutil i změnu krajiny.

Totalitnímu režimu šlo především o změnu smýšlení obyvatel. Ideologie slibovala nové, světlé zítřky a vše tradiční označovala za zastaralé, zpátečnické a reakční, s heslem „postaru se žít nedá“. Důsledky se postupně projevovaly také v zástavbě vesnic. Foto: Jindřich Štreit

Prvními změnami k „modernizaci“ byla poškozena okna, na vzhled budovy se nehledělo. Byť bylo původní členění průčelí řemeslně dokonalé a výtvarně působivé, bylo v trendu doby je odstranit a na celou plochu natáhnout šedivý břizolit.

Přestavba usedlostí představovala také nadstavbu a nový styl: široká dvojitá okna, průčelí potažená šedým břizolitem, i novinka: okrasný balkónek. Vodorovné pásy mezi okny měly průčelí modernizovat, členění zadržet a sgrafito ji měly ozdobit.

Necitlivé přestavby zasáhly nejvíce historické návsí. Novostavby na své sousedství ohled nebraly. Přinesly jiné rozměry a tvary, jiné výšky říms a hřebenu střech, jinou stavební čáru. Také jinak smýšlející obyvatelé.

V nekoordinované přestavbě si každý stavebník mohl prosadit svůj vkus a své názory. Ty se však v průběhu času měnily, takže po čase se náves stala přehlídkou jejich kreseb. Jen ten cenný lidový dům se svou estetickou hodnotou mezi ně jaksí nehodí.

V sedmdesátých letech se rozšířilo povolování staveb nových rodinných domů. Na domy stavěné podle typizovaných katalogových projektů byla přidělována státní dotace. Novinkou byly dřevostavby, montované podnikem Okál Rýmařov, které začaly zaplavovat okraje měst i vesnic.

Jedním z hesel té doby bylo „Přiblížíme vesnici městu“. Zde se toto heslo naplnilo. Pro zaměstnance zemědělského družstva byly postaveny paneláky. Kolem nich však vyrostly chlívečky pro králíčky, slepičky i prasátka.

Řadové domky byly rovněž součástí typizovaných projektů, které dostávaly státní dotace v sedmdesátých a osmdesátých letech. Řadové rodinné domy městského bydlení vytvářely na okrajích vesnic nová sídliště (uvedený příklad z vinorodé, bohaté vesnice).

◀ S pány se zatočilo, a tak jejich vesnické zámečky obsadila JZD. Až je vyplundrovala, odešla dál, do nových areálů, jejichž siluety doplnily panorama vesnic a krajiny. Foto: Jarmila Kocourková

Bývalé obchody v rodinných domech byly zavřeny. Místo nich byly postaveny samoobsluhy s plochou střechou. Názory občanů z té doby vystihuje postřeh: „Dříve byl na krámu nápis ŘEZNÍK, ve výloze prasečí hlava s citronem v tlamě, a v krámě bylo maso. Dnes je MASO na nápis, ve výloze Lenin a v krámu je řezník“. Foto: Jindřich Štreit